

บทบาททางการเมืองของทหารก่อนและหลังรัฐประหาร
ในเชิงเปรียบเทียบ ปี พ.ศ.2549 และปี พ.ศ.2557
THE COMPARATIVE POLITICAL ROLE OF THE MILITARY
BEFORE AND AFTER THE COUP
IN THE YEARS OF 2006 AND 2014

¹ประดิษฐ์ ธิติสรณ์

¹Pradit Thitisarun

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ประเทศไทย
Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

ok.pradit@hotmail.com

Received December 25, 2021; Revised February 12, 2022; Accepted March 10, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมืองไทย 2) ศึกษาบทบาทของทหารทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และ 3) เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างในการทำรัฐประหารปี พ.ศ.2549 และปี พ.ศ.2557 ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสารทางวิชาการ หนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์ งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลที่เกี่ยวข้องทางการเมืองจำนวน 20 คน ประกอบด้วย 1) นายทหารที่มีบทบาททางการเมือง 2) นักวิชาการด้านการทหาร 3) นักการเมือง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ที่สามารถให้ข้อมูลสำคัญได้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มารวบรวมวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่ทำให้ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมืองไทย เกิดจากปัจจัยภายนอกสถาบันกองทัพ สาเหตุ สภาวะแวดล้อมภายนอกกองทัพเป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่การยึดอำนาจรัฐประหารของทหาร (หรือที่เรียกว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อม) ซึ่งได้แก่ สถานะทางเศรษฐกิจของประเทศ ปัญหาสังคมการเมือง เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง 2) บทบาทของทหารทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

¹นักศึกษา หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

เพราะระบบการเมืองการปกครองของไทยมีผลโดยตรง คือ เป็นการดึงประชาธิปไตยให้ล่าช้า ไม่เชื่อว่าการยึดอำนาจทำรัฐประหารแล้วจะมุ่งไปสู่ระบอบประชาธิปไตย เป็นการนำไปสู่อำนาจนิยมมากกว่า ทุกครั้งที่มีการยึดอำนาจรัฐประหาร ทำให้กระบวนการทางประชาธิปไตยต้องหยุดชะงักลง ระบบการเมืองการปกครองอ่อนแอล้มเหลว บทบาทการเมืองไทยเปลี่ยนแปลงไปได้ยากเพราะยังอยู่ในระบบของวงจรอุบาทว์ โดยเฉพาะบทบาทของกองทัพในการทำรัฐประหาร 3) การเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างในการทำรัฐประหาร สำหรับบทบาทของทหารในการทำรัฐประหารในแต่ละยุคมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกัน โดยประเด็นที่มีความเหมือนกันคือ ผู้นำทำการรัฐประหารมักจะมาจากผู้มีอำนาจสูงสุดในกองทัพ ใช้กลยุทธ์การทำรัฐประหารด้วยการยึดอำนาจรัฐบาลที่มาจากพลเรือนที่เหมือนกัน หลังจากการทำรัฐประหารสำเร็จก็จัดตั้งรัฐบาลเงาขึ้นมา โดยทหารยังมีอำนาจในการควบคุมสั่งการอยู่เบื้องหลัง ส่วนประเด็นที่แตกต่างกันในปี พ.ศ.2549 ผู้นำไม่ต้องการสืบทอดอำนาจ เมื่อเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองขึ้น ทหารจะเข้ามามีบทบาทโดยทำการยึดอำนาจรัฐประหารทันที โดยไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนบทบาทของกองทัพแต่อย่างใด ความขัดแย้งทางการเมืองในครั้งนี้ เรียกได้ว่า เข้าสู่ขั้นวิกฤติ และปี พ.ศ.2557 ผู้นำต้องการที่จะสืบทอดอำนาจ เมื่อเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองขึ้น บทบาททหารในช่วงวิกฤติการณ์ทางการเมืองได้ปรับเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม จากนั้นเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองโดยใช้ความชอบธรรม โดยค่อยปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น โดยเข้าทำการยึดอำนาจรัฐประหารสำหรับความเหมือนและความแตกต่างในการทำรัฐประหารแต่ละยุคของกองทัพไม่ได้เหมือนกันทั้งหมด แต่มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามปัจจัยวิธีการและบริบททางสังคมการเมืองของผู้นำด้วย

คำสำคัญ : กองทัพบก, บทบาทของทหาร, การรัฐประหาร

Abstract

The objectives of this research included: 1) to study the factors that influenced the military's role in Thai politics; 2) to study the role of the military in causing political changes; and 3) to compare the similarities and differences between the coups in 2006 and 2014. This research was a qualitative research by studying from the analysis of academic documents, books, printed media, various related researches and in-depth interviews were conducted with 20 politically involved persons including: 1) military officers with political roles; 2) military academics; and 3) politicians. Purposive sampling method was used that important information could be collected for analysis. The results of the research were as follows. 1) The factors that led the military to have a role in Thai

politics were outside the military institution. The environment conditions outside the army was a condition that led to the military coup (also known as environmental factors), for example: the state of economic problems; socio-political problems; conflicts with violence. 2) The role of the military caused political changes. That was because Thai political and governmental systems rather led to authoritarianism. All the military coups obstructed democratic process and made political and governmental systems fallen into weaknesses and failures. The Thai political role is hard to change because it has fallen into the trap of vicious cycle specially the role of the military in taking coups. 3) In comparison of the similarities and differences among all the coups, the role of military in various coups were both similar and different. The similarities were that the leaders of the coups were usually the most powerful military leaders using tactics in seizing powers from civic governments. After each successful coup, a shadow government was established and the military still had its power to control and command behind the scenes. As for the differences, in 2006, the coup leaders did not want to inherit power among themselves. When the political conflicts occurred, the military then played a role by immediately seizing power through the coup. The role of the army was, thus, unchanging. The latest political conflict in 2014 was considered a crisis. The coup leaders wanted to inherit their powers. When a political conflict occurred, the role of the military during political crises would change according to the circumstances of the society. Then politics was intervened by the new set of legitimacy that the military gradually changed their roles in accordance with the occurring political situation. All the mentioned coups were, thus, not absolutely similar but they are different according to factors, methods and socio-political contexts of the leaders.

Keywords: The Army, Military Role, Coup d'etat

บทนำ

บทบาททางการเมืองของทหารไทยมีความสำคัญ เริ่มตั้งแต่ประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย นับตั้งแต่การปฏิวัติเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 โดยการนำของคณะราษฎร หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองอำนาจที่เคยอยู่กับกษัตริย์ในพระองค์เดียว ได้ถูกย้ายโอนไปสู่คณะบุคคลที่ครองอำนาจตลอดมา แต่การอยู่ในอำนาจของคณะบุคคลเพียงในระยะเวลา 15 ปี ก็ต้องสิ้นสุดลง ส่งผลทำให้คณะราษฎรแตกแยกแบบสิ้นสลาย เมื่อเกิดการทำรัฐประหารเมื่อปี พ.ศ. 2490 จากความร่วมมือระหว่างกลุ่มทหารและกลุ่มอนุรักษ-กษัตริย์นิยม โดยคณะผู้นำทหารที่ พล.ท.ผิน ชุณหะวัณ เป็นผู้นำ มีผลทำให้รัฐบาลพลเรือนของกลุ่มนายปรีดี พนมยงค์

ออกจากอำนาจไป และเป็นจุดเริ่มต้นของการกลับมาใช้อำนาจของกลุ่มทหาร และกลุ่มอนุรักษ-กษัตริย์นิยม ตลอดจนเป็นจุดเริ่มต้นของการเพิ่มอำนาจทางการเมืองให้กับพระมหากษัตริย์อย่างสำคัญ ภายหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 (สุชิน ตันติกุล, 2515) ซึ่งเป็นกลุ่มนายทหารที่เข้ามามีบทบาทและเป็นผู้ปกครองบริหารประเทศ สืบทอดอำนาจกันมาจนถึงปัจจุบัน หากนับระยะเวลาแล้ว นับว่าบทบาททางการเมืองของทหาร จะมากกว่านักการเมืองของฝ่ายพลเรือน จากการที่นักวิเคราะห์และสังเกตการณ์ทางการเมืองมองว่า คงเป็นไปได้ยากแล้วที่ทหารจะกลับมามีบทบาททางการเมือง ทำการรัฐประหารยึดอำนาจทางการเมือง แต่ในความเป็นจริงนั้นก็ได้หมายความว่า ทหารได้ออกไปจากการเมืองหรือถูกทำให้ปลอดการเมือง (de-politicization) อย่างสิ้นเชิง และได้อธิบายว่าช่วงเวลาดังกล่าวเป็นระยะเวลาการปรับฐานะและตำแหน่งทางการเมืองของทหารต่างหาก และสุดท้ายเราก็ได้เห็นทหารกลับเข้ามามีบทบาทในทางการเมืองอีกครั้งอย่างเต็มรูปแบบในการทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557 และยังคงสืบทอดอำนาจต่อจากการรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 เพื่อแสดงฐานะและบทบาททางการเมืองอยู่จนถึงปัจจุบัน แม้ว่าโดยทั่วไปแล้วเรา仍将เห็นรัฐบาลพลเรือนอยู่ในอำนาจ มีนักการเมืองที่ผ่านการเลือกตั้งได้มาเป็นนายกรัฐมนตรีก็ตาม แต่ในความเป็นจริงยุคสมัยปัจจุบันรัฐบาลพลเรือนที่ว่ำนั้น ก็ไม่สามารถใช้อำนาจในฐานะรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนได้อย่างเต็มที่ ตรงกันข้ามเราจะได้เห็นบทบาทของกองทัพค่อนข้างจะชัดเจนในหลายๆ เรื่อง และในหลายๆ ส่วนของการเมืองมีวิธีการมากมาย ที่จะศึกษาบทบาทของทหารในเมือง มีนักวิชาการจำนวนมากพยายามที่จะค้นหาคำตอบว่า มีปัจจัยและเงื่อนไขอะไรเป็นตัวกำหนดให้ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมือง และยึดอำนาจทางการเมือง (สุกัลลักษณ์ กาญจนขุนดี, 2552) บทบาทของทหารมีความสำคัญมากหรือกล่าวได้ว่า ทหารเป็นสถาบันที่มีความสำคัญสูงสุด เนื่องจากระบอบประชาธิปไตยจะมั่นคงไม่ได้หากผู้นำทหารไม่สนับสนุนประชาธิปไตย การประสบความสำเร็จในการบังคับใช้หลักการรัฐบาลพลเรือนมีอำนาจบังคับบัญชาทหาร จะต้องมีการวางตำแหน่งแห่งที่กองทัพอย่างเหมาะสม เช่น การร่างรัฐธรรมนูญที่จำกัดอำนาจทหาร ผู้นำทหารเป็นแกนนำในการปฏิรูปกองทัพและถอนออกมาจากบทบาททางการเมือง และผู้นำพลเรือนได้รับความชอบธรรมและเสียงสนับสนุนจากประชาชนมากพอที่จะลดบทบาทของกองทัพลง (สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์, 2561) มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า ทหารมีบทบาททางการเมืองไทยมานับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศไทยในปี พ.ศ.2475 (ค.ศ.1932) มาจนถึงปัจจุบัน แต่ก็มีช่วงระยะเวลานั้นๆ เพียงสามช่วงเท่านั้นในประวัติศาสตร์ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ที่ทหารลดบทบาททางการเมืองลงไป เพราะพลังของกลุ่มอื่นๆ ในสังคมประสบความสำเร็จในการแทรกตัวเข้ามามีบทบาทในทางการเมืองมากขึ้น เพราะทหารมีบทบาททางการเมืองมากกว่ากลุ่มอื่นในสังคม

การเข้าแทรกแซงทางการเมืองของทหารนั้น สามารถเกิดขึ้นได้หากสังคมกำลังมีความขัดแย้งแตกแยกของกลุ่มการเมืองกลุ่มต่างๆ หรือมีการก้าวล่วงสถาบันอันเป็นที่รักยิ่งของทหาร ที่ถูกปลุกฝังกันมา โดยทหารมักอาศัยช่วงจังหวะนี้เข้ามาอ้างถึงความชอบธรรมในการแทรกแซงเพื่อแก้ปัญหาที่อาจจะลุกลามต่อไปได้จะเห็นได้ว่าระยะเวลาในการรัฐประหารเมื่อ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ถึง 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ซึ่งห่างกันเพียงแค่ 8 ปี เท่านั้น (นราวดี เกิดจรงค์, 2559)

บทบาทของทหารในการทำรัฐประหารในแต่ละยุคมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกัน โดยประเด็นที่มีความเหมือนกันคือ ผู้นำการทำรัฐประหาร มักจะมาจากผู้มีอำนาจสูงสุดในกองทัพ ใช้กลยุทธ์การทำรัฐประหารด้วยการยึดอำนาจรัฐบาลที่เหมือนกัน หลังจากนั้นจะจัดตั้งรัฐบาลเงาขึ้นมา โดยทหารยังมีอำนาจในการควบคุมสั่งการอยู่เบื้องหลัง (สุรพัตม์ นาล่อง, 2554) ผลจากความเปลี่ยนแปลงของการเมืองไทย ตลอดถึงความเปลี่ยนแปลงของการเมืองโลก จึงทำให้เกิดการลดบทบาทของทหารในการเมืองลง ความสนใจต่อเรื่องของทหารกับการเมืองและ/หรือสังคม จึงเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้ว่า ความสนใจกับเรื่องของทหารกับการเมืองได้ค่อยๆ ลดความสำคัญลง ซึ่งส่วนหนึ่งเช่นในกรณีของไทย อาจจะเป็นเพราะความรู้สึกว่าโอกาสที่ทหารจะหวนกลับเข้าแทรกแซงทางการเมืองในแบบเดิม น่าจะเป็นเรื่องที่หมดสมัยไปแล้ว บทบาททางการเมืองของทหารไทย มีจุดเริ่มต้นพร้อมๆ กับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่ในทางกลับกันระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย กลับเสื่อมโทรมลง และล้มลุกคลุกคลานมาโดยตลอด ในขณะที่บทบาททางการเมืองของทหารกลับมีเพิ่มมากขึ้น และอำนาจทางการเมืองของคณะทหารก็มียุ่อย่างต่อเนื่องกันมากกว่าระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และยิ่งระยะเวลายาวนานขึ้น สถาบันการเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญอย่างเช่น รัฐสภา และพรรคการเมือง ถูกลดบทบาททางการเมือง ซึ่งทหารไม่เพียงแต่เข้าควบคุมอำนาจทางการเมือง บริหารอย่างเดียวนั่น แต่ยังเข้ามามีตำแหน่งทางการเมืองในสถาบันของฝ่ายนิติบัญญัติอีกด้วย (สุรชาติ บำรุงสุข, 2551) เห็นว่าปัจจัยที่ทหารเข้ามาบิบทบาททางการเมืองคือรัฐบาลพลเรือนเข้ามายุ่งเกี่ยวกับกิจการของฝ่ายทหารมากเกินไป ความพยายามของฝ่ายพลเรือนในการเข้าไปแทรกแซงทหาร ความขัดแย้งกันเองระหว่างฝ่ายทหารด้วยกัน เกิดกรณีและบทบาทของทหารถูกละเมิด และทหารไม่เชื่อว่ารัฐบาลที่บริหารประเทศอยู่ในขณะนั้นจะบริหารประเทศ (วชิรวัชร งามละม่อม, 2554) กล่าวว่าการทำรัฐประหาร บทบาททหารกับการเมืองไทย ทหารต้องเข้ามาแสดงบทบาททางการเมืองหรือวิกฤติทางการเมืองถูกมองเป็น 2 กรณี คือเป็นการปฏิบัติหน้าที่ในการรักษาเอกราช ความมั่นคง ความไม่สงบเรียบร้อยทางการเมือง และการหาข้อยุติเมื่อเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมือง (เกษ หนุ่มน้อย, 2557) ได้ศึกษาว่าบทบาททางการเมืองของทหารในช่วงรัฐบาลไทยรักไทย ก่อนที่ทหารจะแสดงบทบาทผู้พิทักษ์ด้วยการทำรัฐประหารยึดอำนาจรัฐบาลไทยรักไทยปี พ.ศ.

2549 ทหารได้พยายามที่จะเข้ามาเลือกที่จะเข้ามามีบทบาทแทรกแซงทางการเมืองในบทบาทผู้ไกล่เกลี่ยอย่างต่อเนื่อง (ทัศนรัฐศ ชันทา, 2556) กล่าวว่าประชาชนยอมรับบทบาทของทหารในการเมืองไทยในการรัฐประหาร 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557 บทบาทผู้ไกล่เกลี่ย บทบาทผู้พิทักษ์ และบทบาทของผู้ปกครอง (บุศรา นิยมเวช, 2559) บทบาททหารได้ปรับเปลี่ยนการเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองโดยใช้ความชอบธรรม โดยค่อยปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น ปรับยุทธศาสตร์เดินหน้าแก้ปัญหาของประชาชนด้วยตนเองทันทีไปก่อน แทนตั้งกลไกรัฐ ซึ่งเป็นจุดบอดของการทำรัฐประหารหลายๆ ครั้ง จึงอาจทำให้ประเทศไทยฝ่าวิกฤติ ลดข้อกังขาแล้ว "คืนความสุขให้คนไทย" โดยเร็ว

จากเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาททางการเมืองของทหารก่อนและหลังรัฐประหารในเชิงเปรียบเทียบ ปี พ.ศ.2549 และปี พ.ศ.2557 เพื่อจะเป็นข้อมูลและแนวทางที่จะทำให้ทหารไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวโดยการแทรกแซงทางการเมือง และทำให้กองทัพพัฒนาไปสู่รูปแบบใหม่และทันสมัยมากขึ้นที่และทำหน้าที่ตามบทบาท ภารกิจและพันธกิจของกองทัพ ส่งเสริมสนับสนุนระบอบประชาธิปไตย โดยไม่ควรเข้าไปแทรกแซงหรือมีบทบาทในทางการเมืองต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมืองไทย
2. เพื่อศึกษาบทบาทของทหารทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างการทำรัฐประหารปี พ.ศ.

2549 และปี พ.ศ. 2557

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) บุคคลที่เกี่ยวข้องและนำเสนอการวิจัยในรูปแบบการพรรณนา (Descriptive Research) ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย โดยกำหนดกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ที่ใช้ในการวิจัยออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนายทหารที่มีบทบาททางการเมืองและมีส่วนเกี่ยวข้องในสถานการณ์การรัฐประหาร จำนวน 8 นาย กลุ่มนักวิชาการด้านการทหาร เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการทหารของเมืองไทยเป็นที่ยอมรับในแวดวง

วิชาการและการทหาร จำนวน 7 นาย และกลุ่มนักการเมือง ที่มีบทบาทในทางการเมืองช่วงเกิดการทำรัฐประหาร จำนวน 6 นาย ทั้งนี้เป็นไปตามเกณฑ์จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ เอกสารปฐมภูมิ (primary sources) เอกสารทุติยภูมิ (secondary source) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เนื่องจากเป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยมุ่งที่จะได้คำตอบจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) หรือผู้ที่รู้เรื่อง หรือข้อมูลในเรื่องเกี่ยวกับประเด็นที่กำลังศึกษาวิจัยเป็นอย่างดี เป็นรายบุคคล โดยประเด็นคำถามนั้น มุ่งให้ได้คำตอบที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้มากที่สุด ซึ่งการสัมภาษณ์ผู้ที่ให้ข้อมูลหลัก (Key-informants) จะใช้การสอบถามเพื่อหาข้อเท็จจริง และจะดำเนินการจนกว่าจะได้ข้อมูลที่ครบถ้วน และเพียงพอต่อการนำไปวิเคราะห์และอธิบายถึงรายละเอียดผลของการศึกษาได้ การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์แบบพูดคุยเป็นกันเอง คือพูดคุยกันธรรมดา การสนทนาพูดคุยเป็นไปตามธรรมชาติ พร้อมจดบันทึกและการบันทึกเสียง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลวิธีการเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้การตีความ (Hermeneutics) และการวิเคราะห์ในเชิงของเนื้อหา (Content Analysis) ที่เน้นการวิเคราะห์เอกสาร แต่จุดเน้นเอกสารจะได้รับการพิจารณา ไม่ใช่ในฐานะที่เป็นแหล่งข้อมูลที่เป็นกลาง หากแต่เป็นสร้างหรือ ประกอบสร้างความ เป็นจริงทางสังคม ที่เป็นเสมือนผู้แทนที่ผู้เขียนนำมาศึกษา จะได้รับการพิจารณาว่าไม่ใช่แหล่งข่าวสารข้อมูลเชิงวัตถุวิสัย ซึ่งผู้วิจัยต้องพยายามอ่านรวมทั้งตีความหมายเอกสารต่างๆ เหล่านั้น เพื่อตีหลักฐาน (ความเป็นจริง ความหมาย ความรู้) ที่อยู่ในเอกสารออกมา ผู้วิจัยจะต้องพยายามแสวงหาความเข้าใจธรรมชาติของเอกสาร และความหมายที่แฝงลึกอยู่ในเอกสาร การวิเคราะห์เอกสาร จึงต้องวิเคราะห์เชิงตีความตัวบท บริบทและเจตนาของผู้ส่งสาร โดยใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสรุปผลการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาททางการเมืองของทหารที่เป็นเหตุในการทำรัฐประหารปี พ.ศ. 2549 และปี พ.ศ. 2557 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ปัจจัยที่ทำให้ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมืองไทย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ โดยอาศัยการจำแนกออกเป็น 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยภายในกองทัพ ปัจจัยภายนอกกองทัพ และผลกระทบทางการเมืองที่เกิดจากการทำรัฐประหาร

1.1 ปัจจัยภายในกองทัพ คือ เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการทำให้รัฐประหารที่เกิดจากสาเหตุในปัญหาเรื่องของการขัดแย้งระหว่างผู้นำทหารด้วยกัน ความผิดพลาดในการดำเนินนโยบายของกองทัพ และผลประโยชน์เชิงสถาบันของกองทัพ เช่น กองทัพเป็นองค์กรหนึ่งที่มีความเป็นเอกภาพสูง มีความเป็นอิสระแตกต่างจากองค์กรอื่น และดำรงอยู่ในสังคมไทยมายาวนาน เปรียบเสมือนสถาบันที่ 4 ตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ ทำให้การดำเนินการใดๆ ของกองทัพย่อมเป็นอิสระและยากต่อการตรวจสอบ เช่น ข้อผิดพลาดจากกองทัพเอง โดยเฉพาะปัญหาความอื้อฉาว การทุจริตคอร์รัปชันภายในกองทัพ ซึ่งที่ผ่านมากองทัพมักใช้อ้างปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันของรัฐบาลพลเรือน เพื่อสร้างความชอบธรรมในการรัฐประหารอยู่บ่อยครั้ง ความรู้สึกจากการดูหมิ่นหรือเหยียดหยามศักดิ์ศรี ทหารถูกลบลู่เกียรติยศและบุคคลที่ทหารเคารพนับถือถูกดูหมิ่น และขัดแย้งระหว่างผู้นำทหารกับผู้นำรัฐบาลพลเรือน เป็นต้น หรือความไม่พอใจส่วนตัวของผู้นำทหารก็ถือเป็นปัจจัยภายในกองทัพ

1.2 ปัจจัยภายนอกกองทัพ คือ สภาวะแวดล้อมภายนอกกองทัพ ที่เป็นเงื่อนไขเป็นการนำไปสู่การรัฐประหาร ตัวอย่างเช่น ปัญหารัฐบาลพลเรือนขาดเสถียรภาพ ไม่สามารถบริหารประเทศได้ จากวิกฤติความขัดแย้งทางการเมืองที่รุนแรง ปัญหาความไม่โปร่งใสในการดำเนินนโยบายของรัฐบาลพลเรือนที่อาจส่อไปในทางทุจริต หรือมีผลประโยชน์ทับซ้อน และสถาบันพระมหากษัตริย์ได้รับผลกระทบเหิน รวบรวมถึงความแตกแยก และความรุนแรงภายในประเทศ เป็นต้น เนื่องจากกองทัพมองว่าประเด็นต่างๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งบ่งบอกถึงความไร้ประสิทธิภาพของรัฐบาลในการบริหารประเทศ

อย่างไรก็ตาม บทบาททางการเมืองของทหาร สาเหตุปัจจัยในการทำให้รัฐประหารโดยกองทัพในแต่ละครั้งอาจมีหลายปัจจัยเป็นสำคัญ ซึ่งอาจเป็นปัจจัยภายในกองทัพ และปัจจัยภายนอกกองทัพ เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง หรืออาจมาจากหลายปัจจัย และผลกระทบที่เกิดจากบทบาททางการเมืองของทหารทำให้การเมืองการปกครองของไทยเปลี่ยนไป เพราะเกิดจากการรัฐประหาร ดังกล่าวรวมกัน ส่วนปัจจัยและปัญหาของความขัดแย้งในการทำให้รัฐประหารปี พ.ศ. 2549 ไม่ได้ต่างไปจากการรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 แต่ก็ไม่ได้เหมือนกันทั้งหมด ซึ่งรูปแบบการรัฐประหารมีความแตกต่างกันในบริบทของบทบาทของผู้นำ

2. บทบาทของทหารทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยนั้น ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 บทบาทของทหารนั้นกลายมาเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญ ในการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองภายในประเทศเป็นอย่างมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่าจากอดีตถึงปัจจุบัน บทบาทของทหารหรือกองทัพได้เข้ามามีบทบาทโดยการแทรกแซงทางการเมืองมากขึ้น หรือที่เรียกว่าการรัฐประหารที่เกิดขึ้นในประเทศไทยถึง 13 ครั้ง ซึ่งในการทำให้รัฐประหารแต่ละครั้งมักจะเป็นไปในลักษณะของการช่วงชิงอำนาจมาจากคณะรัฐบาลเดิม โดยเฉพาะ

รัฐบาลที่เป็นผู้นำมาจากพลเรือน เหตุผลที่เข้าควบคุมอำนาจโดยการรัฐประหาร ความไม่ชอบธรรมของรัฐบาลในการบริหารประเทศ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การทุจริตคอร์รัปชันของรัฐบาลเดิม นักการเมือง ข้าราชการบ้าง หรือมีสาเหตุเกิดจากความขัดแย้งระหว่างกองทัพกับรัฐบาล รัฐบาลกับประชาชน และประชาชนกับประชาชนที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างต่างกัน ทั้งนี้ หลังจากที่เกิดเหตุการณ์รัฐประหารในบางครั้งนำไปสู่การควบคุมอำนาจของกองทัพ โดยทหารเข้าไปมีบทบาทมากขึ้น หรือที่เรียกว่า เผด็จการทหารเกิดขึ้น แม้ภายหลังจะเกิดกระแสต่อต้านจากภาคพลเมืองและประชาชนจนนำมาสู่การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยก็ตาม แต่ด้วยความที่สถานการณ์ทางการเมืองของประเทศไทยไม่มีเสถียรภาพมากเท่าที่ควร ประกอบกับประชาชนไม่เข้าใจในหลักการของระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ย่อมจะนำไปสู่การแทรกแซงและเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของทหารเป็นวงจรไม่มีที่สิ้นสุดได้ จะเห็นได้ว่าการรัฐประหารปี พ.ศ. 2459 และปี พ.ศ. 2557 คือผู้นำกองทัพ มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกัน แต่ก็ไม่เหมือนกันหมด ขึ้นอยู่กับปัจจัยวิธีการและบริบททางสังคมการเมืองด้วย อย่างไรก็ตามการเข้ามามีบทบาททางการเมืองของทหารเป็นเวลายาวนานนั้น เป็นเหตุให้เกิดกระแสของการต่อต้านจากทุกภาคส่วน มีทั้งเห็นด้วยกับไม่เห็นด้วยในการเข้ามามีบทบาททางการเมืองของทหาร และนำไปสู่การสิ้นสุดอำนาจของกองทัพในทางการเมือง และเข้าสู่การพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในที่สุด

3. เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างในการทำรัฐประหารปี พ.ศ.2549 และปี พ.ศ.2557 สำหรับบทบาทของทหารในการทำรัฐประหารในแต่ละยุคมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกัน โดยประเด็นที่มีความเหมือนกันคือ ผู้นำทำการรัฐประหารมักจะมาจากผู้มีอำนาจสูงสุดในกองทัพ ใช้กลยุทธ์การทำรัฐประหารด้วยการยึดอำนาจรัฐบาลที่มาจากพลเรือนที่เหมือนกัน หลังจากการทำรัฐประหารสำเร็จก็จัดตั้งรัฐบาลเงาขึ้นมา โดยทหารยังมียอำนาจในการควบคุมสั่งการอยู่เบื้องหลัง ส่วนประเด็นที่แตกต่างกันในปี พ.ศ.2549 ผู้นำไม่ต้องการสืบทอดอำนาจ เมื่อเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองขึ้น ทหารจะเข้ามามีบทบาทโดยทำการยึดอำนาจรัฐประหารทันที โดยไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนบทบาทของกองทัพแต่อย่างใด ความขัดแย้งทางการเมืองในครั้งนี้ เรียกได้ว่า เข้าสู่ขั้นวิกฤติ และปี พ.ศ.2557 ผู้นำต้องการที่จะสืบทอดอำนาจ เมื่อเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองขึ้น บทบาททหารในช่วงวิกฤติการณ์ทางการเมืองได้ปรับเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม จากนั้นเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองโดยใช้ความชอบธรรม โดยค่อยปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น โดยเข้าทำการยึดอำนาจรัฐประหาร สำหรับความเหมือนและความแตกต่างในการทำรัฐประหารแต่ละยุคของกองทัพไม่ได้เหมือนกันทั้งหมด แต่มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามการพัฒนาของสังคมและบทบาทของผู้นำด้วย จากการศึกษาวิเคราะห์เห็นได้ว่า การเข้ามามีบทบาทโดยการ

เข้าแทรกแซงทางการเมืองของทหารในประเทศไทยนั้น ย่อมนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้เพราะลักษณะขององค์กร สถาบันทหารมีลักษณะที่แตกต่างจากองค์กรอื่น ตรงที่ เป็นผู้ควบคุมอาวุธยุโธปกรณ์และมีประสบการณ์ด้านการใช้ความรุนแรง เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพทางด้านการบริหาร ถือว่าเป็นองค์กรคานอำนาจทางการเมืองได้ ทำให้ทหารเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองเป็นสิ่งที่กระทำได้ไม่ยาก

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาททางการเมืองของทหารก่อนและหลังรัฐประหารในเชิงเปรียบเทียบปี พ.ศ.2549 และปี พ.ศ.2557 มีประเด็นที่สามารถอภิปรายผล ดังนี้

1. จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความขัดแย้งทางการเมืองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549-2557 ถือเป็นความขัดแย้งทางการเมืองที่นำไปสู่การต่อสู้ทางการเมืองระหว่างกลุ่มชนชั้นนำต่างๆ เป็นผลมาจากการสูญเสียอำนาจทางการเมืองของอดีตรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปี พ.ศ. 2548 และพยายามสืบทอดอำนาจผ่านรัฐบาลสมัคร สุนทรเวช, รัฐบาลสมชาย วงศ์สวัสดิ์ และรัฐบาล นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จนนำไปสู่การใช้อำนาจทางการเมืองและอำนาจรัฐเอื้อประโยชน์ พวกพ้องและเครือข่าย และกลุ่มนายทุน จึงได้นำไปสู่การก่อตัวของกลุ่มต่างๆ ที่ออกมาต่อต้านกลุ่ม พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มากขึ้น ซึ่งนำมาซึ่งเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง เมื่อเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองขึ้น ทหารเข้ามามีบทบาทโดยทำการยึดอำนาจรัฐประหารทันที โดยไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนบทบาทของกองทัพแต่อย่างใด ความขัดแย้งทางการเมืองในครั้งนี้ เรียกได้ว่า เข้าสู่ขั้นวิกฤติ กองทัพได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองในฐานะผู้ปกครองประเทศ จึงทำการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549

2. จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความขัดแย้งทางการเมืองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554-2557 ถือเป็นความขัดแย้งทางการเมืองที่นำไปสู่การต่อสู้ทางการเมืองระหว่างกลุ่มชนชั้นนำด้วยกันเอง จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุของความขัดแย้งเกิดจากความขัดแย้ง ซึ่งสะท้อนได้จากตัวแสดงหลักทางการเมืองก็ยังคงเป็นตัวแสดงหลักเดิมๆ ที่หมุนเวียนผลัดเปลี่ยนต่อสู้กันเป็นกำลังหลักในการต่อสู้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการเคลื่อนไหวต่างๆ ที่ไม่เน้นวิธีการ หากแต่เน้นเป้าหมายทางการเมืองเพื่อ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นสำคัญ นั้นหมายความว่า สาเหตุแห่งความขัดแย้งทางการเมืองเป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความพยายามกับมามีอำนาจทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ภายใต้การผลักดันของรัฐบาล นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และกลุ่มเครือข่ายของตน จนเกิดการต่อต้านจากฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย ซึ่งสาเหตุดังกล่าวนำไปสู่การทำการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 โดยที่ทหารต้องเข้ามามีบทบาทเป็นเป็นคนกลางไกล่เกลี่ย และเปลี่ยนมาเป็นผู้พิทักษ์ ในฐานะผู้ไกล่เกลี่ยนี้ ผู้นำทหารจะเข้ามามีบทบาทในการบริหารประเทศด้วยตนเอง เมื่อเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง

เมืองขึ้น บทบาททหารในช่วงวิกฤตการณ์ทางการเมืองได้ปรับเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม จากนั้นเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองโดยใช้ความชอบธรรม โดยค่อยปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น โดยเข้าทำการยึดอำนาจรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุของบทบาททหารกับความขัดแย้งทางการเมือง ด้านความขัดแย้งทางด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ความคิดเห็นที่แตกต่างกัน จากการศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งดังกล่าว พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความขัดแย้งทางวัฒนธรรมทางการเมือง ที่ปล่อยให้เกิดการแทรกแซงทางการเมือง โครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม การช่วยเหลือสนับสนุนกันเพื่อได้มาซึ่งผลประโยชน์ หรือรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ทางการเมือง และประชาชนบางกลุ่มเรียกร้องให้กองทัพเข้ามาแก้ไขวิกฤตการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง จนในที่สุดกองทัพก็เข้ามาทำการรัฐประหาร เพื่อยุติความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นในสังคมไทย จากสาเหตุหลักๆ เพื่อสร้างความชอบธรรมของคณะรัฐประหารและสภาพการณ์ทั่วไปทางการเมืองในห้วงเวลานั้น เหมือนกับการเกิดรัฐประหารยึดอำนาจทางการเมืองแทบทุกครั้ง ที่กองทัพมักอ้างเงื่อนไขและสถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เป็นเหตุผลในการแทรกแซงทางการเมืองของสถาบันทหาร

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย เรื่อง บทบาททางการเมืองของทหารก่อนและหลังรัฐประหารในเชิงเปรียบเทียบปี พ.ศ.2549 และปี พ.ศ.2557 จากผลการศึกษา เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง หรือเกิดปัญหาความขัดแย้ง ทหารจะเป็นตัวแสดงที่สำคัญในการเข้ามาแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนจนขยายเป็นวงกว้างทำให้เกิดความรุนแรง ประเทศตกอยู่ในสภาวะเดินหน้าไม่ได้ รัฐบาลที่มาจากพลเรือนไม่สามารถควบคุมบริหารจัดการกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ กองทัพเปรียบเสมือน “ผู้กำกับ ผู้พิทักษ์และผู้ไกล่เกลี่ย” การเข้ามาบทบาททางการเมืองของทหารไทย ทุกครั้งจะแถลงการณ์ว่า ก็เพื่อแก้ไขภาวะเสื่อมโทรมของประเทศ เพื่อรักษาความมั่นคงปลอดภัยของชาติ เพื่อปรับปรุงประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า แก้ไขคอร์รัปชัน และความไร้ประสิทธิภาพ ในการบริหารงานของรัฐบาลพลเรือนและอ้างถึงความชอบธรรมและความมั่นคงในการเข้ายึดอำนาจรัฐประหาร ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขไม่ให้กองทัพใช้สถานการณ์หรือปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งทางการเมือง เพื่อสร้างเงื่อนไขความชอบธรรมที่จะเข้ามาบทบาททางการเมือง โดยเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองที่เกิดขึ้นในสังคม ถ้าทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือกัน โดยไม่สร้างเงื่อนไขที่นำไปสู่ความขัดแย้งหรือแตกแยกของคนในชาติ มีการแบ่งพรรคแบ่งกลุ่ม ควร

หาวิธีป้องกันแก้ไขโดยการเข้ามามีส่วนร่วมเสนอแนวทางแก้ไขและหาทางออกให้กับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กฤษ หนูมน้อย. (2557). “บทบาททางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย. ของพลเอก
สนธิ บุญรัตกสิน ในตำแหน่งหัวหน้าพรรคมาตุภูมิ”. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- คึกฤทธิ์ เรกะลาภ. (2551). การแทรกแซงทางการเมืองของทหารไทย : ศึกษากรณี
รัฐประหาร 19 กันยายน 2549. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทัศนัญญศ ชันทา. (2556). บทบาททางการเมืองของทหาร ในช่วงรัฐบาลไทยรักไทย. บัณฑิต
วิทยาลัย :มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- นราวดี เกิดจรงค์. (2559). การแทรกแซงของทหารและการทำให้เป็นประชาธิปไตยใน
ไทย และอินโดนีเซีย. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุศรา นิยมเวช. (2559). การยอมรับบทบาทของทหารในการเมืองไทยของประชาชนใน
พื้นที่กรุงเทพมหานคร และประจวบคีรีขันธ์: กรณีการศึกษาการรัฐประหาร 22
พฤษภาคม 2557. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- วชิรวัชร งามละม่อม. (2554). รัฐประหาร บทบาททหารกับการเมือง ในประเทศไทย.
กรุงเทพฯ: กาประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 54.
- สุชิน ตันติกุล. (2515). รัฐประหาร พ.ศ.2490. กรุงเทพฯ:สมาคมสังคมศึกษาแห่งประเทศไทย.
- สุกัลกษณ์ กาญจนขุนดี. (2552). ทหารในการเมืองไทย: ใครจะพนายพลพวกนี้ออกไป.
ประชาไท/วารสาร “ฟ้าเดียวกัน” ปีที่ 7 ฉบับที่ 3.
- รชาติ บำรุงสุข. (2561). ไตรสรณคณัทหาร รัฐประหารและการเมืองไทย. กรุงเทพฯ:
สถาบันปรีดี พนมยงค์.
- สุรพัสร์ นาลอง. (2554). บทบาทหน่วยรบพิเศษในการรัฐประหารในช่วงปี พ.ศ.2509-2549
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์. (2561). การเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยเปรียบเทียบ. วารสาร
สังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่48 ฉบับที่ 2 (ก.ค.-ธ.ค.
2561)